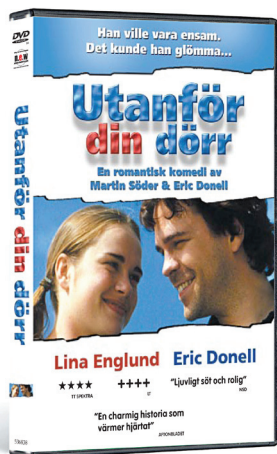

Utanför din dörr

Utanför din dörr är en romantisk komedi om att leva med NPF, om rätten att få vara annorlunda och om att acceptera människor som de är. *Rekommenderad från 7 år.*

Handling (obs! från början till slut)

André Lundsten är 28 år och bor i Stockholm där han arbetar som illustratör på en tidning tillsammans med sin morbror Gunnar. André har inget socialt umgänge utöver Gunnar och föräldrarna. I fantasin är han och Angelika på kontoret ett par, och då och då får han tillfälle att rycka ut och rädda henne från terrorister och allsköns faror. I verkligheten har han inte vågat heja på henne än, och när han tvingar sig själv till det blir det mesta fel; Angelika driver med honom och går iväg med sin pojkvän.

När André's föräldrar, hans fasta punkt i livet, omkommer i en bilolycka sluter André sig än mer. För att komma ifrån allt och för att slippa träffa folk bestämmer han sig för att flytta. Vart som helst, helst långt bort. Hans arbete gör att han kan bo i princip var som helst så han slår på måfå upp kartboken och blundar och pekar. Fingret hamnar på den lilla staden Lycksele i Västerbotten.

Sanna Bergholm är 26 år och arbetar på ett försäkringskontor i Lycksele. På fritiden umgås hon med sina kompisar och tränar ett pojklag i fotboll. Hennes bästis Mia försöker intressera henne för stadens unga män, men Sanna är inte road. Hennes pojkvän från gymnasiet, Rolle, har fortfarande inte givit upp hoppet om Sanna, vilket kompliceras av att Sannas kompis Sara är hopplöst förälskad i honom.

André flyttar in i en lägenhet i Lycksele och gör sig hemmastadd. Då grannfrun kommer för att hälsa välkommen låser han om sig och vägrar ha kontakt. Genom fönstret får han syn på Sanna och hans fantasivärld väcks till liv igen.

Sanna och Mia går ut och dansar på stadens metropol Hotell Lappland. Mia stormtrivs men Sanna är med mer pliktskyldigt och avböjer dans till Mias förtret. Mia avkräver henne ett löfte att nästa gång Sanna ser någon kille som är det minsta intressant så ska hon åtminstone prata med honom. Sanna faller till slut till föga och lovar.

Dagen efter får Sanna syn på André när han sitter och tecknar i parken. Hon minns sitt löfte och försöker ta kontakt men André reser sig och går utan ett ord. Sanna ser förbryllat efter honom och hennes nyfikenhet är väckt. Strax därpå stöter de ihop igen och de inleder ett trevande samtal. André ticsar så att hon ser det och André går. I skyltfönstret till en fotoateljé ser André ett foto på Sanna och på natten när ingen ser honom ritar han av det.

På samma gård som André bor också Melker. Han är sex år gammal och tycker att det är kul att en ny kompis flyttar in. Han frågar inte efter André's åsikt utan stövlar helt sonika in och bekantar sig. Att Melker inte tycks bry sig om att André ticsar gör att André kan vara sig själv med honom. Melker är bekant med Sanna och han känner igen henne på André's teckning. "Är hon din tjej?" frågar han André som blir mycket generad. Melker frågar om André någonsin har pratat med en tjej som han tycker om. "En gång", svarar André sanningsenligt, "men det gör jag inte om."

Under tiden funderar Sanna på hur hon ska få veta mer om den mystiske nykomlingen och hon kikar in i hans lägenhet genom att ta sig upp på hans balkong. När André plötsligt kommer hem lyckas hon inte ta sig ner utan blir hängande på väggen utanför hans fönster. André kommer ut på balkongen och ser henne. Hon får komma in i hans lägenhet för att kunna komma ner, och väl där upptäcker hon porträttet av sig själv. André blånekar och Sanna går.

På kvällen är André nära att ringa Sanna men ångrar sig då han påminner sig att hon inte kommer att kunna tycka om honom om hon får reda på hur han är.

Sanna blir otålig och efter ett par dagar går hon till André för att fråga om de kan ta en fika. När André avspisar henne på ett otrevligt sätt blir hon först paff och går därifrån, men sen blir hon arg och går för att skälla ut honom. Just som hon ska bulta på hans dörr här hon honom gråta på andra sidan. Hon inser hur svårt han har för att släppa någon in på sig.

I ett desperat sista försök skaffar hon ett par handbojor och låser fast sig vid honom på biblioteket. "De är av stål och jag har slängt nyckeln. Vi kan väl börja med att ta en fika?"

Sanna och André umgås hela dagen och lagar middag ihop, fortfarande ihopkedjade. Då André ännu är reserverad får Sanna idén att hon behöver gå på toaletten. "Jag har ingen metallsåg, men du kan väl blunda?" André börjar så smått bli härdad, och efter att de sett en film på tv tillsammans avslöjar Sanna att hon haft nyckeln i fickan hela tiden. André kapitulerar.

Melker frågar Sanna bekymrat varför André "rycker på huvudet" och Sanna förklarar att André har Tourettes syndrom och att det inte är något konstigt med det.

Sanna och André blir alltmer bekanta och inte förrän det börjar bli intimt blir André åter nervös, vilket tar sig uttryck i att han håller en evighetslång monolog om elräkningar. Sanna som genomsådar hans sätt att hantera situationen låter sig dock inte avskräckas.

Som ett sista eldprov drar Sanna med sig André till dans på Hotellet. Rolle är där och hans svartsjuka väcks till liv. Han lurar Sara att hjälpa honom förstöra för Sanna och André. Sara går hem till André och påstår att hon och Sanna planerat att ta med honom på en överraskning. Medan de väntar på Sanna bjuder André på te. Utanför väntar Rolle som ringer till Sara när Sanna närmar sig. Sara går för att svara och i köket, utom synhåll för André, knäpper hon upp sin blus och ställer upp ytterdörren. Strax efter dyker Sanna upp och ser den halvklädda Sara. "Åh, förlåt, jag trodde ni hade...", säger Sara, tar sina kläder och försvinner ut genom ytterdörren. André kommer ut i köket. Sanna stirrar förkrossad på honom och rusar ut och smäller igen dörren. André åker efter och försöker få kontakt men Sanna skriker åt honom att han är sjuk i huvudet och kan dra åt helvete.

Hennes ord skär djupt i André. Sara som fått samvets kval sen hon förstått att Rolle lurat henne, berättar sanningen för Sanna. Sanna springer hem till André men får av grannen höra att han flyttat tillbaka till Stockholm.

Sanna försöker få tag i André per telefon utan framgång och åker efter honom till Stockholm. Hon lyckas spåra Gunnar som berättar att André tagit en promenad till klipporna vid Söder Mälarstrand. Han överlämnar också ett brev adresserat till Sanna, ett brev som hon uppfattar som ett självmordsbrev. Hon rusar till klipporna och tror att André är på väg att hoppa. André säger till henne att han gått tillbaka till sin förra flickvän och han tar farväl och går. Sanna blir tillintetgjord men får sen syn på sitt namn inristat i räcket där André stått och hon förstår att han försöker smita igen. Hon konfronterar honom och han säger att han inte är intresserad av henne längre. "Och därför ristar du in mitt namn i räcket?" svarar hon. André säger inget. "Så jag är inte värd att få veta sanningen?" frågar hon. André svarar: "Jag är sjuk...i huvudet." Sanna tror att hon hört fel. "Du pratar väl inte om att du har Tourette?" Det går upp för Sanna att André aldrig har hört talas om Tourette. Hon förklarar vad det är, att det inte är något psykiskt och ingen sjukdom och att hon älskar honom sådan han är. André tvingas acceptera att han inte är sjuk, att han bara har "toalett".

Filmen avslutas med att André presenterar Sanna för sina föräldrar vid gravstenen som han för första gången återvänder till.

Tourettes syndrom (TS)

I filmen representeras de neuropsykiatriska funktionsnedsättningarna av Tourettes syndrom som återfinns hos ca 1% av befolkningen. Vetenskapen är inte helt klar över hur TS uppstår, men fluktuationer i hjärnans signalsystem av ämnena Dopamin och Serotonin anses starkt förknippade med syndromet. Tourette för med sig olika saker för olika individer, men gemensamt är:

- Motoriska och vokala tics (rörelser och ljud) ihållande under mer än ett år (observera skillnaden mellan TS och sk "kroniska tics", dvs enstaka tics, ex ögonblinkningar).

- Ticsen ska ha börjat före 18 års ålder och börjar vanligen i sjuårsåldern.

Ca 75% av dem som har TS har också ADHD (hyperaktivitet) och/eller OCD (tvångsfenomen). Förutom detta så kan TS föra med sig många andra saker som kan vara svåra att koppla ihop med syndromet, exempelvis hudöverkänslighet ("allting kliar"), dyskalkyli (svårigheter med matematik), perfektionism och stamning.

I Sverige finns ca 100 000 personer som har Tourette. Detta till trots känner få till syndromet som genom sina egenheter ofta ger upphov till lidande i form av utanförskap, social fobi och mobbing. Att okunskapen om TS är så stor, trots en egentligen lättställd diagnos, kan bero på att syndromet tar sig psykologiska uttryck medan den bakomliggande orsaken är av biologisk/neurologisk natur.

Att leva med TS i en oupplyst omgivning, i skolan och arbetslivet, är för många plågsamt, i synnerhet för den som inte känner till orsaken till sitt beteende. Det är därför av stor vikt att syndromet synliggörs och avdramatiseras så att individer med TS kan känna igen sig och få en förklaring till varför de är som de är, och så att omgivningen lär sig att acceptera TS som en personlighetsvariation.

Att TS inte är någon sjukdom det känner man ofta instinktivt om man har Tourette. Men om man inte känner till syndromet har man dock ingen förklaring till de udda saker man gör och har svårt att bemöta omgivningens reaktion. En oupplyst omgivning reagerar ofta med stor misstänksamhet och inte sällan råkar föräldrar till barn med olika NPF ut för anklagelser om övergrepp.

Det finns mycket att vinna på att sprida kunskapen om NPF. Dels besparas många människor stort lidande och kanske ett liv i isolation, dels minskar man risken för att den kreativa kraft som olika NPF ibland för med sig, i en trängd människas liv kanaliseras i destruktivitet istället för kreativitet. En människa som skulle kunnat vara en stor tillgång för samhället blir istället ett problem.

Ibland har man satt likhetstecken mellan TS och Koprofali (tvång att säga socialt oacceptabla ord). Detta är inte bara felaktigt (bara en liten del av dem med Tourette har denna speciella form av tics) utan kan också få till följd att den stora delen inte känner igen sig i beskrivningen och därför utgår från att de inte har TS.

Att känna igen Tourette

Normalt ser man bara "toppen av isberget" hos den som har Tourette eftersom denne blivit så skicklig på att dölja ticsen. De flesta av oss känner nog någon som har Tourette om vi tänker efter och sannolikheten är stor att den personen inte själv vet om det. För den som får reda på orsaken till sitt tidigare obegripliga beteende kan livet dramatiskt förbättras på ett ögonblick.

En lärarhandledning för lärare med TS-elever finns att rekvirera från Attention - riksförbundet för neuropsykiatriska funktionsnedläggningar. Skriften finns även på förbundets hemsida www.attention-riks.se där man också hittar information om andra neuropsykiatriska funktionsnedläggningar som ADHD och Asperger.

Diskussionsfrågor

- De flesta barn har någon form av tvångsbeteende under någon period. Många undviker t ex att gå på skarvarna i golvbeläggningen, tvättar händerna överdrivet mycket etc. (jfr filmen "Livet från den ljusa sidan" med Jack Nicholson). Diskutera vilka fenomen man känner igen från sig själv och omgivningen.

- I synnerhet för den som inte har någon förklaring till sina tics kan det vara svårt att konfrontera en oförstående omgivning. Den som har TS utan att veta om det dras i allmänhet in i ett stort socialt utanförskap (därav titeln Utanför din dörr). Man drar sig undan för att inte bli retad eller behandlad som en "idiot", vilket leder in i en ond cirkel där man missar att lära sig sociala färdigheter, vilket i sin tur leder till att man får ännu svårare att umgås med folk. Diskutera varför André gömmer sig från omgivningen och hur man ska göra för att bryta det beteendet. Är handbojor verkligen den bästa idén...?

- Det går åt mycket energi för att undertrycka tics. Proov i skolan bör oftast TS-elever få skriva enskilt då de kan använda sin energi åt skrivningen och inte åt att undertrycka ticsen. Hur kan man göra i skolan för att underlätta för både den som har TS och för dem som vill ha tyst när de jobbar?

En övning i att känna igen Tourette- och NPF-beteenden kan göras till en tävling mellan två lag. I filmen förekommer ett stort antal Tourette/NPF-relaterade saker; försök komma på dem!

Inledningssekvensen

1. André snurrar på gågatan (tvångsfenomen, att "snurra och snurra upp").
2. André gör ett ticsljud, och när en man vänder sig om efter honom p g a detta, låtsas André att han hejat på någon.
3. André petar på husväggen (tics).
4. André undviker att gå ombord på tunnelbanetåget p g a alla människor som kommer att stirra på honom; vetskapen om detta kommer att förvärra ticsen.
5. André ticsar med huvudet när han missar tunnelbanetåget.
6. På kontoret tar André av sig ett irriterande armband och kliar sig där det suttit (skin sensitivity).
7. André räknar antal teckningar på väggen (tvångsfenomen, "counter").
8. André är överdrivet noggrann med hur han ställer i ordning sakerna på sitt skrivbord (tvångsfenomen - symmetri).

I Stockholm

9. Tjejerna på Andrés jobb härmar hans tics när han gjort bort sig.
10. André vill inte öppna när grannen kommer för att hälsa honom välkommen (social fobi).
11. André ticsar i kyrkan, blir skrattad åt och går.

I Lycksele

12. André snurrar i affären (tvångsfenomen, att "snurra och snurra upp")
13. André blåser på sina fingrar i affären (OCD, tvångsfenomen).
14. André "måste" ställa glasstapeln "rätt" i affären (tvångsfenomen - symmetri).
15. André böjer sig ner och nuddar trottoarkanten när han är ute och går (tics).
16. André kollar åtskilliga gånger att dörren är låst fast han vet att den är det (tvångsfenomen - "checker").
17. André ticsar i tvättstugan och går iväg.
18. André ticsar när han möter Sanna utanför affären, och går.
19. André ticsar - motoriskt och vokalt - när han ska gå fram till Sanna i affären.

André är extremt blyg för just Sanna eftersom han är förälskad i henne (social omognad). Detta är nog lätt att relatera till då de flesta tycker att det är extra svårt att ta kontakt med någon man är förälskad i. Multipliserat med "TS-faktorn" så blir det lätt en "omöjlighet":

20. Utanför affären när André köpt en bil och Sanna en bh.
21. När Sanna kommer och sätter sig bredvid honom på parkbänken.
22. När Sanna är utanför hans balkong och kommer in.
23. André försöker ringa Sanna men lägger på och minns hur han blev behandlad och skrattad åt i skolan. Han tror att han kommer att råka ut för det igen.
24. När Sanna kommer hem till honom och frågar om de kan gå och fika.
25. André försöker tvinga sig själv att gå fram till Sanna i affären men klarar det inte.

27. När Sanna och André blir intima och André i panik börjar prata om elräkningar.

Sedan André och Sanna blivit tillsammans

28. Vid lägerleden ticsar André vilket Louise märker men accepterar när hon ser att Sanna inte tycker att det är något konstigt med det.

29. André sätter sig själv på prov genom att gå ut och dansa med Sanna (social fobi).

Tillbaka i Stockholm

30. André ticsar extra mycket (vokalt) när han är tillbaka hos morbror Gunnar och har mycket spänningar inom sig.

31. André tror att han är "sjuk i huvudet", eller åtminstone att Sanna ska uppfatta honom så, och drar sig undan henne en sista gång genom att låtsas att han har en annan. När han får veta sanningen av Sanna är det största problemet med TS som bortblåst.

32. André arbetar som illustratör. Många med NPF återfinns inom konstnärliga yrken: konstnärer, skådespelare och artister o s v, sannolikt som ett resultat av den kreativa kraft som en del NPF ofta för med sig.

Att vara annorlunda

Mobbing förekommer överallt, på jobbet och i skolan. André vet att han blir skrattad åt bakom ryggen och han blir aldrig medbjuden på fester. I och för sig skulle han knappast gå om han blev bjuden, men det hade varit roligt att bli tillfrågad. Hans kärlek i livet, Angelika, vet knappt om att han existerar och hon skrattar med när arbetskamraterna gör narr av honom.

För att klara sig bygger André upp en drömvärld där han är säker och social och vågar prata med Angelika. När han konfronteras med verkligheten låser det sig.

- Vad gör att vi börjar mobba någon? Är det för att skydda oss själva? Känner vi oss hotade av sådant som inte är som vi är vana vid? Varför retar vi upp oss på det?

- Mobbing kan se ut på många olika sätt; diskutera!

- Vad kan man göra om man märker att någon blir utfryst/mobbad? Personliga erfarenheter? Kan mobbingoffret självt göra något för att mobbingen ska upphöra?

- Är det roligare att prata illa om folk än att säga bra saker om dem? Pratar killar och tjejer kanske inte lika mycket "skit"? Eller gör de det bara på olika sätt?

- För ett antal år sedan var det vanligt att bli retad i skolan om man hade glasögon. Vad mobbar man för idag? Kommer man att mobba för samma sak om tio år? Eller kommer mobbing att vara utrotad om tio år?

Att tala om döden

- André har förlorat sina föräldrar i en trafikolycka och Melkers pappa är också död. De pratar om att de saknar dem och ifall det finns ett liv efter detta. André verkar ha funderat lite på det och kommit fram till att han tror att det gör det. Varför pratar man så sällan om döden?

- Det sägs att döden är vad folk är näst mest rädda för (det läskigaste är att tala inför publik). Varför är vi rädda för döden? Är det för att vi inte känner någon som har varit död - att vi inte vet vad det innebär? Är det m a o som med mobbing - att det som är okänt skrämmer oss?

- Kan man tala med barn om döden? Är det bra?

- Många tror att livet fortsätter efter döden - diskutera!

Könsroller

- I Utanför din dörr är den pådrivande rollfiguren en kvinna. Det är Sanna som får saker att hända och som är mest aktiv. På film är det annars vanligt att mannen är aktiv och att kvinnans roll decimerats till att beundrande se på och "vara vacker". Varför är det så? Diskutera några filmexempel där det är så och försök komma på några där det är annorlunda. Hur är det i verkligheten?

- Vi blir lätt påverkade av den traditionella synen på könsrollerna. Sanna är ibland så framåt att det nästan känns överkligt. Hade vi tyckt det om hon varit kille? Hur hade vi reagerat om en kille satt handklovar på en främmande tjej? Finns det ändå en viss skillnad mellan könen som inte har med jämlikhet att göra (generella biologiska förutsättningar t ex)?

- Sara hämnas för att Sanna "tagit" Rolle en gång i tiden och för att tror att Sanna senare sett till att Sara inte ska få honom. Det är dock den svartsjuka Rolle som har lurat Sara att tro att Sanna har förstört medvetet för henne. Är Sara en "bimbo" som går på hans lögnar eller är hon en smart tjej som vet hur hon ska manipulera? Varför finns det ofta en "bimbo" med i filmer? Är det någon skillnad på hur "bimbos" och manliga motsvarigheten "himbos" porträtteras i filmer?

• I en scen gråter André. Det är betydligt vanligare att kvinnor gör det på film. Varför? Är det typiskt kvinnligt att gråta och i så fall varför? När är det okej för en man att gråta?

• André är road av att laga mat medan Sanna äter kall ravioli direkt ur burken och är fotbollstränare för ett pojklag. Är det okej att en kvinna inte kan laga mat? Hur var det för femtio år sedan?

Sanna och Mia

• Sanna och Mia är bästa kompisar, men de är egentligen ganska olika. På vilka sätt? Vad har de för drömmar om framtiden? Hur ser deras liv ut om tio år? Hur kommer det sig att de är kompisar, vad beundrar de hos varandra?

• Sanna och Mia pratar om André innan Sanna och André blir tillsammans. Kommer Sanna att berätta allt om André för Mia, hur svårt han har för närhet t ex? Eller kommer hon bara att säga sådant som hon skulle kunna säga även om André var med? Är det okej att prata om allt med sin bästis?

André och Melker

• Filmens andra kompispar är André och Melker. Melker är den som tar första kontakten, men André går fram till Melker när han ser att han är ledsen. Trots att det skiljer många år mellan dem så trivs de tillsammans. Vilket utbyte kan de ha av varandra? På vilka sätt är de lika?

• André har normalt svårt för att umgås med folk men han kan vara sig själv med Melker. Varför?

Storstad och småstad

• I filmen ställs Stockholm och Lycksele som kontraster till varandra. André är upp vuxen i Stockholm och åker till Lycksele för att få vara i fred. Är det större ensamhet i en liten stad än i en stor?

• Var är det bäst att bo, i en stor stad eller i en liten? Vad kan det finnas för fördelar med den lilla respektive stora staden?

Manus: Eric Donell

Regi: Martin Söder, Eric Donell

Foto: Tony Forsberg

Klippning: "Olof Cassel" (Eric Donell), Bernhard Winkler

Scenografi: Cian Bornebusch

Kostym: Ingabritt Adriansson

Musik: Ulf Jansson, Henrik Jansson, Eric Donell m fl

Rollerna

André Lundsten – Eric Donell

Sanna Bergholm – Lina Englund

Mia – Malin Svarfvar

Gunnar – Björn Gustafson

Melker – Bisse Unger

Sara – Anna Granqvist

Rolle – Tomas Magnusson

Sannas pappa – Lennart Jähkel

Sannas mamma – Ann Petrén

Andrés pappa – Lennart Hjulström

Andrés mamma – Gerti Kulle

Fotohandlaren – Göran Engman

Tekniska uppgifter

Speltid: 91 minuter

Format: 1:1, 85

Ljud: Dolby SR

Censur: Från 7 år

Produktion/information/skollicenser

Desperado Film (New Entertainment)

www.desperado.se info@desperado.se

tel 018-51 43 00

Information om Tourette, ADHD m fl NPF

Riksförbundet Attention

www.attention-riks.se info@attention-riks.se

tel 08-709 22 60

Föreläsningar om NPF: www.ericdonell.se

Utanför din dörr erhöll Cinestar Film Prize för bästa ungdomsfilm.